

KAZAKİSTAN'DA PROTESTOLAR VE SİYASİ KRİZ

Gülperi GÜNGÖR

GÜLPERİ GÜNGÖR

2 Ocak 2022 tarihinde Kazakistanda akaryakıt fiyatlarına yapılan zammı protesto etmek üzere Zhanaozen ve Aktau şehirlerinde başlayan gösteriler tüm Kazakistana yayılmış ve ciddi bir görünüm kazanmıştır. Hükümetin kısa sürede olaylara hakim olamaması üzerine bunalım büyümüş ve 5 Ocakta Başbakan Askar Mamin istifasını Cumhurbaşkanı Kasım Cömert Tokayeve sunmuştur. Tokayev yaptığı ilk açıklamada, çıkan olayları onaylamadığını ve bunlara en sert tedbirlerle mukabele edileceğini belirtmiştir. Bu açıklama, halkı yatıştırmamış, olaylar genişlemiştir. Durumun kontrolden çıkma tehlikesinin ortaya çıkması üzerine Tokayev, Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü (KGAÖ)ne başvurmuş ve olaylara müdahale etmek üzere güç gönderilmesi talebini iletmiştir. Tokayev bu müracaatını yaparken ülkede patlak veren olayları dış güçlerin müdahalesi olarak tanımlamış, olaylarda dışarıda eğitilen teröristlerin rol oynadığını ifade etmiştir. Gerçekten de gösteriler sırasında silahlı bazı grupların ortaya çıktığının görülmesiyle beraber, ülke çapında geniş yankı bulan bu olayların temel nedenleri doğal kaynakları itibarıyla zengin bir ülke olan Kazakistanda gelir dağılımındaki eşitsizlikler, bazı büyük şehirlerde gösteriş amaçlı yapılan büyük projeler dışında halkın gerçek ihtiyaçlarına cevap verecek herhangi bir atılım yapılmaması, yolsuzluklar, zimmet ve kayırmacılığın geniş boyuta ulaşması olmaktadır.

7 Ocak Cuma akşamından itibaren olaylar kontrol altına alınmaya başlanmış, bunda Cumhurbaşkanı Tokayevin silahlı kuvvetlere, uyarı yapmadan, göstericilere ateş açma yetkisini verdiğini söylemesi etkili olmuştur. Bu gelişmeler ile paralel olarak KGAÖ 2500 kişilik bir barış gücünün gönderileceğini açıklamış ve Rusya, Belarus, Ermenistan ve daha sonra Kırgızistanın katılımı ile oluşan barış gücü Kazakistana intikal ederek durumu kontrol etmeye başlamıştır. Neticede olay yatıştırılmış, 5800 kişi tutuklanmış, 19u güvenlik görevlisi olmak üzere, 225 kişi hayatını kaybetmiştir.

Olayların devam ettiği süreçte, Kazakistanın kurucu Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, tecrübeli bir devlet adamı olarak, aktif siyasi hayattan çekildiğini ve Güvenlik Konseyi Başkanlığı dahil olmak üzere, kendi uhdesinde bulunan görevleri bıraktığını açıklamıştır. Ayrıca KazakGaz Ulusal Şirketi Yönetim Kurulu Başkanlığı, Ulusal Girişimciler Odası Yönetim Kurulu Başkanlığı, KazTransOil Başkanlığı görevlerinde bulunan Nazarbayevin üç damadı istifa etmiş ve Nazarbayevin yeğeni Samat Abiş Ulusal Güvenlik Komitesi Başkanı Birinci Yardımcısı görevden alınmıştır.

Bu suretle, Cumhurbaşkanlığı makamı Tokayeve geçtiğinde olması gereken olmuş, Nazarbayevin yetkilerinin tümünü bırakmasını bu ayaklanma sağlamıştır. Yine de bu konuya dikkatli yaklaşmak gereklidir. Bu noktada Uluslararası İlişkiler profesörü Henry Halein 2005 yılında yayınladığı petro-maden şirket yöneticileri, medya patronları dahil olmak üzere Sovyet sonrası ülkelerdeki seçkinlerin konsolidasyon ve çekişme döngülerindeki rollerini ele alan makalesi ufuk açıcudur.[1] Halee göre siyasal değişim, otokrazi ile demokrasi arasında tamamen ilerici veya gerici atılımların gerçekleşmesinden ziyade döngüsel bir seyirde gerçekleşebilir. Kaynakların belirli kesimlere transfer edildiği, devletlerin himayeci (patronaj) sistemlerinde, kilit görevlerdeki seçkinlerin konumlarını koruma veya ilerletme arzusu doğrultusunda, ekonomik kriz gibi durumlarda, seçkinlerin başkanın himaye sağlama gücüne ve sadık kalanları ödüllendirecek bir konumda olmadığına ilişkin algıları yükselirse, mücadeleyi kazanabilecek başka bir rakibe dair beklentileri oluşursa otokratik yöntemlere karşı, "yolsuzluğun kökünü kazıma" gerekçesi ileri sürülerek kitleleri etkilemede önemli rol oynayabilir ve değişimi tetikleyebilirler. Bu değişim sonucunda yeni bir patronaj sisteminin oluşması mümkündür, ancak bu hiçbir zaman bu ülkelerde demokrasiye doğru net bir ilerleme olmayacağı anlamına da gelmemektedir. Bu noktada, eski Cumhurbaşkanı Nazarbayevin siyaset sahnesinden çekilmesi sonrasında, halkın şikayet etmekte olduğu konuların çözülmesi görevinin Tokayeve düştüğü bir gerçektir.

Kazakistana Rusya öncülüğünde KGAÖnden birliklerin gönderilmiş olması ise başlangıçta bazı tereddüt ve şüpheleri uyandırmış olmakla birlikte, kısa bir süre içerisinde müdahale gücünün geri çekilmeye başlayacağını açıklanması ve geri çekilme işleminin 10 gün içinde tamamlanacağını belirtilmesi memnuniyetle karşılanmıştır. Nitekim söz konusu güç görevini tamamlayarak Kazakistandan çekilmiştir.

Bazı gözlemciler Rusyanın Kazakistana asker göndermesini olumsuz karşılamış ve Rus askerinin Kazakistandan çekilmeyeceğini öne sürmüşlerdir. Bazı yazarların Kazakistanın Türk Devletleri Teşkilatından (TDT) yardım istememesi ve Rus liderliğindeki KGAÖye başvurmasını TDT bakımından olumsuz bir gelişme olarak nitelendirdiği görülmüştür. Ancak bunlar doğru yorumlar değildir. Kazakistanın üyesi olduğu askeri nitelikli iki örgüt mevcut olup bunlar KGAÖ ve Şangay İşbirliği Örgütüdür. Türk Devletleri Teşkilatının ise gerek kuruluş bildirgesinde gerek Vizyon 2040 belgesinde askeri nitelikte bir işbirliği yer almamaktadır, burada örgütün başta ekonomik ve ticari olmak üzere askeri nitelikte olmayan çalışma alanlarına işaret edildiği görülmektedir. Dolayısıyla TDTden yardım istenmemesinin teşkilat açısından olumsuz olduğu görüşü dayanaksız kalmaktadır.

Kazakistandaki söz konusu olaylardan Rusyanın kazançlı çıktığını söylemek ise mümkündür. Ukrayna ihtilafı dolayısı ile Rus Devlet Başkanı Vladimir Putinin sık sık işaret ettiği üzere, Rusya Kafkasya ve Orta Asyada başat güç olduğunu ve nüfuzunu koruduğunu bir kez daha ortaya koymuştur. Kazakistanın da kazançlı çıkan taraf olduğu belirtilebilir. Kazakistan netice itibarıyla bağımsızlığını, egemenliğini ve toprak bütünlüğünü koruyarak bu krizden çıkabilmiştir. Bundan sonra halkın isteklerine kulak veren, bu ayaklanmaya neden olan sıkıntılara çare bulabilen bir Kazakistan hem ülkesindeki istikrarı temin edebilecek hem de bölgedeki güçlü durumunu koruyabilecek bir konuma erişecektir.

[1] Henry E. Hale, Regime Cycles: Democracy, Autocracy, and Revolution in Post-Soviet Eurasia, *World Politics*, 2005, 58:1, pp 133-165.

Yazar Hakkında :

Gülperi GÜNGÖR, 2015 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünden mezun olmuştur. 2020 yılında ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü [] yüksek lisans derecesini almıştır. Ocak 2020 [] katılmıştır. GÜNGÖR, Ankara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde doktor adaydır. Mart 2025 sonrasında doktora çalışmasını yürütmek üzere Sheffield Üniversitesi'nde bulunan GÜNGÖR, AVİM'de Gayrimükim Uzman

olarak görev yapmaya başlamıştır.

Atıfta bulunmak için: GÜNGÖR, Gülperi. 2026. "KAZAKİSTAN'DA PROTESTOLAR VE SİYASİ KRİZ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2022 / 8. Şubat 02. Erişim Nisan 09, 2026. <https://avim.org.tr/public/tr/Yorum/KAZAKISTAN-DA-PROTESTOLAR-VE-SIYASI-KRIZ>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

@avimorgtr

<https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır